

החודש לפני הימים הנוראים (ראש השנה ויום הכיפורים) נקרא חודש אלול שראשי החבובת שלו "אני לדודי ודודי לי", כלומר התקרבות לבורא עולם, הוא חודש הרחמים והסליחות, חודש של תשובה והכנה ליום הדין בימים הנוראים הבאים אחריו לטובה.

אחינו הספרדים משכימים קום בהתחלת החודש אלול לאמר "סליחות" ואילו אחינו האשכנזים מתחילים את הסליחות לאמר רק שבוע לפני הימים הנוראים, בדרך בדיחה מושחזת אומרים:

כי אחינו הספרדים הטאו יותר לכן הם מתחילים את הסליחות חודש לפני יובלדין... 2

בעלי המוסר חזרו תמיד על האמרה של הרב רבי ישראל סלנטר ז"ל (ליפקין - 1810-1883)

מייסדה של תנועת המוסר "שהיה אומר" א גאנץ יאהר אלול און אלול איז פארט אלול" כלומר:

כל השנה צריך להיות כמו אלול, ואילו אלול הוא בייחוד אלול. בחודש זה מבקש כל אדם בישראל

סליחה ומחילה על כל המעשים הרעים שעשה במשך השנה...

בהתחלת החודש מתחילים לתקוע בשופר בתפלה שחרית כדי לעורר את העם לתשובה והשבון הנפש 2

כמו שהנביא אמר, ושאל: "היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו"?

הרמב"ם בהלכות תשובה אור"ל "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירה בכתוב - רמז יש בו,

כלומר: עורר ישנים משנתם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו

בוראכם. אלו השוכחים את האמה בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא

יציל. הבטחו לנפשותיכם והיטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב כל אחד דרכו הרעה ומחשבתו

אשר לא טובה".

בימי קדם היו תוקעים בתפלה שחרית על כך מטופר במסכת ראש השנה (ירושלמי) שם נאמר: 2

"מאי שנא תפלת הלל שאומרים קתפלת שחרית, משום שזריזים מקדימים למצוות מפני מה שנו

ותקעים במוסף? על כך מטופר שם בירושלמי: פעם אחת תקעו בראשונה (תפלת שחרית) והיו

השונאים סבורים שמא עליהם הם הולכים למלחמה, ועמדו על היהודים והרגום, כי השבו שהתקיעה

היא אות למרד, לכן העבירו את התקיעות לתפלת מוסף, שהתפללו בשעה יותר מאוחרת, כי כאשר

ראו הרומאים שמתפללים וקראים בתורה וחוזרים ומתפללים מוסף ואחר כך תוקעים אמרו כי

היהודים בחוקותיהם ובתורתם הם עוסקים וזה מצותן לתקוע ואין זה הרועת מלחמה...

על ראש השנה ועל התקיעות רבים נטובים הביעו את דעתם, נביא, כמה מהם שלאן דוקא משתייכים 2

למחנה החרדי או הדתי כגון פילון האכסנדרוני (ידידיה - 20 לפסה"ג - 50 לטה"ג), פילוסוף

מהודי בן למשפחה יהודית מיוחסת ונאמנה לדת שהיו לה קשרים עם בית הורדוס וחצר הקיסרות

הוא כותב בין היתר על טעמי התקיעות וז"ל: "שני טעמים לדבר, אחד מיוחד לעם ישראל, ואחד

הטעם משותף לכל בני האדם. הטעם המיוחד לאומה הישראלית, הוא זכרון למעשה אדיר ונשגב בשעת

מתן תורה. אז מן השמים נשמע קול שופר חזק מאוד, שנועד להגיע עד ירכתי חבל, כדי שאף

אלה שלא היו באותו מעמד וגם היושבים על קצות הארץ יחדו בשמימם על לבם שאותות גדולים

כאלה מעידיים על מעשים גדולים. לפי יסודו מועיל לאדם יותר מעיקרי המצוות ועשרת

הדברות שאלקים בכבודו ובעצמו הודיעם, לא על ידי שליח כשאר המצוות. זהו הטעם המיוחד

לאומה.

והטעם המשותף לכל בני האדם הוא שהשופר כלי מלחמה הוא הקורא להסתערות על האויב בקרבם

שאל אותו ובאם יקבל עליו דין מיתה יהיה לו חלק בגן העדן? אמר לו כן. אמר לו הרשע השבע לי שיהיה מקמי בקרבתי והוא נשבע לו. על זה בנקיטת חפץ... שיראה לקבל אותו כלומר לקבל את פניו בגן העדן ולהושיבו סמוך אליו בגן העדן. מיד הלך הרשע לבית מדרשו של החכם רבי משה והחכם צוה להביא עופרת וכך היה. את העפרת נפח במפוחי עד שהותך היטב. ואחר כך לקח החכם את העופרת ואת הרשע והושיב אותו על טפסל קטן וקשר את עיניו במטפחת ואמר לו תתודה על כל עונותיך שהכעסת כל ימים את הבורא עולם.

ה"בעל השובה" עשה ככל אשר צוה לו החכם רבי משה ובכה בכייה גדולה ונצראה ומרה עד מאוד. ומטיב עמדו זקני הלמידי חכמים שבמקום, ואחר כך אמר לו החכם פתח פיך ואשליך בחוכו פתילה של אפר ותמות על קידוש השם הגדול יתברך. מיד הניח את פיו, והטה עצמו לאחוריו, וכעה את פיו בכל כוהו, וכל העם עומד סביבו ואז לקח הרב רבי משה כף מלא דבש והשליך אותה לתוך פיו ואמר "וטר עונך וחטאתך הכופרת" מיד התחיל הבעל השובה לצעוק בקול רם, רבי למען השם, מה זאת עשית לי למה זה רמיתני, הרגני נא הרוג ואל ארעה ברעתי בעבור נפשי. למה אתאווה עוד לחיים מאחר שעשיתי כל כך עוונות" אמר לו החכם רבי משה: אל תירא ואלתחת, כי כבר רצה אלקים את מעשיך, "מאותה שעה והלאה לא זז מבית המדרש וכל ימיו היה יושב בתענית ובתשובה גדולה ולא פסק פומיה מגירטה. אחר זמן מה נחבק הרב לישיבה של טעלה ונפטר והלך לעולמו, וכיון שראה הבעל השובה שרבו נפטרו והלך לעולמו בכה מר נפשו והתפלל לפני השם יתברך שיקח^{בשם} אותו מאחר שאין לו רבי שידריכהו, וכל כך הרבה להתפלל ששמע הקדוש ברוך הוא בקולו והוא נפל למשכב וכיון שהגיע סמוך לפטירתו התחיל לצעוק סנו מקום לרבי שלי רבי משה דלאון שבא אחרי לקיים את שבועתו להולכני לגן עדן, ומי נפטר ואחר פטירתו ראוהו כמה זקנים וחכמים בחלום איך שולח יושב בגן העדן בשכנות עם רבי משה דלאון ולומדים תורה בצוותא" לסיפור זה יש גם מוסר השכל ל"בעלי התשובה" של צודנו שאינם ממתים עצמם באהלי התורה אלא ראים לטלויזיה ה"טמאה" ולעונות...

2
 בראש השנה וביום הכיפורים צמרכים להגיד פיוטים שחברו אנשים בתקופות שונות וכל פיוט ופיוט יש לפעמים משמעות ממה שקרה בדורו הוא. למשל הפיוט "אל חנן נחלתנו בננועם להישפר" המתחיל במלים אלו: "מלך אמון מאמריך מרחוק מצב שמך יתפאר בעדתך יתיצב" הנאמר ביום השני של ראש השנה בתפלת שחרית שמחברו הנו שמעון בר יצחק אלחנן והוא רבינו שמעון הגדול (950-1020) שהי במאינץ, לפי המסורת הוא היה אביו של האפיפיור הרומי אנקליטוס השני שהי במאה ה-11 ושמו היהודי היה אלחנן בן שמעון הגדול ממאינץ. לפי המסורת בעודו ילד נגנב בידי משרתת נוצרית והיא מסרה אותו בידי כמרים והם הטבילו אותו לנצרות והביאוהו אותו לרומי, בגלל הכשרונו הבלתי רגילים שגילו בו שקדו הכמרים ביותר על הינוכו. הוא גדל בהכמה ונעשה מלומד גדול והשתלם בשפות רבות עד שהגיע מסולם המעלות לדרגת קרדינאל ונבחר לאחר מכן לאפיפיור. בדרך מקרה נודע לו על מוצאו היהודי, ונודע לו גם אפילו מיהו אביו, הואיל ורצה להכיר את אביו שהיה מפורסם בעולם היהודי, וגם מחוצה לו, הערים והוציא צוירת שמד על יהודי קהלת מאינץ מתוך תקנה

שהקלה בכאינץ תשלה אליו משלחת לביטול הגזירה ובלואי שגם אביו יהיה בין חברי המשלחת שהיה אחד ממנהיגיה, וכך הוזה, בשעה שהמשלחת התייצבה לפני האפיפיור הוא מיד הכיר את אביו ולאחר שנגמרה השיחה בינו לבין המשלחת, הוא הזמין את רבי שמעון (אביו) לשחק עמו שח-מט, במהלך המשחק התפתחה ביניהם שיחה על דא ועל הא, ולבסוף גילה האפיפיור לרבי שמעון את זהותו כי הוא הוא בנו. הדבר נגמר בכך שהאפיפיור הוציא מיד פקודה שלפיה הוא מבטל את גזירת השמד. והוא עצמו ברח בסתר למאינץ וחזר ליהודות ולזכר המאורע זה חבר הרב רבי שמעון הגדול את הפיוט שכלול בו שמו של האפיפיור לשעבר בו נאמר "אל חנוכהלתו בנועם להשפר" שבשתי המלים הראשונות של הפיוט כלול שמו של האפיפיור לשעבר אל חנוכה. יש כמה גירסאות על האפיפיור היהודי זה גירסא אחת היא שמוצאו מספרד ונקרא בשם אנדרס ומסופר עליו כאשר העלילו עלילה על היהודים והיתה סכנה של פגיעה ביהודים התערב האפיפיור היהודי ונאם לטובת היהודים אקעל ועל ידי כך הרגיע את ההמונים מלפרוע ביהודים למשלחת היהודית שבאה להודות לו על כך אמר בנו השלון: שליחה, שחבר בראשה החרוזים שלה היה קבוע שמו וצווה להפיצם בקהלות ישראל.

ישנה גירסא אחרת כי סופר של האפיפיור היהודי אנקליטוס הוא בנו של רבי שמעון הגדול היה כדלקמן: כאשר נודע לו על מוצאו היהודי הזמין אליו את אביו וגילה לו את זהותו ועלה על ראש מגדל והכריז על יהודותו ועל אפסות הנצרות וטיד הפיל את עצמו מראש המגדל ופת על קיקוש השם ואקיו חיבר לזכרו את הפיוט "מלך אמון" שאוטרם בראש השנה.

ישנם סיפורים רבים מהם אמיתיים, ומהם ברבה משום גוזמאות על הקיעה שופר "מתוצרת עצמית" כלומר כאשר יהודים היו במצב של מצוקה בכחנות המות או מטייגות של סיביר במלחמת העולם השנייה, ולא היה בידם השופר לתקוע על סיפור אחד שפורסם בספר "סיפורי חג ראש השנה" סיפור סיפורים מרתקים שקרו בראש השנה מהם על שופר מתוצרת עצמית. נביא אותו בהשמטות קלות, הדבר קרה בסיביר בכפר נידח שהיה אך ורק "קולחוז" סובייטי, לשם נקלעה משפחה חרדית שהוגלה מפולין למוסקבה ומשם לסיביר. המשפחה עבדה עבודת אדמה בקולחוז ובחמורה היתה מקבלת אוכל ודמי כיס. לא מתו מרעב אבל לא היה מספיק בידם ללבוש את הרעבון.

והנה כאשר התקרבו הימים הנוראים, בכפר לא היתה אפשרות אפילו לחלום על תפלה בצבור בראש השנה וביום הכיפורים, אולם נודע להם כי בישוב הקרוב יש יהודים חרוצים לארגן בחשאי מניין לראש השנה ויום הכיפורים. זמן קצר לפני ראש השנה, חלה ראש המשפחה במחלה קשה ולא יכלו לחשוב על נסיעה לשוב לראש השנה. את ראש המשפחה הטרידה המחשבה כיצד הוא לא ישמע תקיעת השופר בראש השנה? חרף חוליו הוא הבע להשיג לו שופר ויהי מה שיהיה, אבל שופר לא היה ולא ידעו איך להשיגו...

מספר הבן את "הנס" שקרה להם, בחצר כוונתה שהיתה מליאה עשבים שוטים, שהיה מבלה בו חלק מזמנו, הוא מכיר היטב, ביום בהיה אחד, הוא גילה בחצר דבר שהיה דומה לראש איל, הוא לא האמין למראית עיניו, וחשב שהוא חוזה בחלום על מה שהוא החושב וכיצד הגיע לכאן ראש של איל? עם קרנים גדולות? הלון מקרן איל עושים שופר...

מיד לקח את הראש והחביא אותו באחד המחבואים שבחצר. שרק הוא יודע על קיומו, בסוד זה

רצה לחלוק עם גיסו שהוא כבר ידע לעשות מהקרן של האיל שופר למהדרין מן המהדרין...
 למחרת הבקור לקה את גיסו למחבוא, אולם מה רבה היתה הפתעתו ואכזבתו כאשר נזכר כי
 מהמחבוא נעלם ראש האיל... לא ראש איל, לא קרן, ולא שופר... במחשבה ראשונה
 עלתה בדעתו כי השטן ידו היתה במעל... כדי לקחת את הראש שלא יהיה להם שופר לחקיעה.
 כל היום הלך כסהרורי ובמקום קול שופר צלצל באזניו מעין בכי הריש...

2 כעבור ממים ספורים הוא נכנס להצר בשעות אחרי הצהרים ונשאר עומד דומם כמוכה הלם,
 באמ' צע החצר היה מונח הראש שלו עם שתי הקרניים, המתנוססות אל על... כאילו היו מונחות
 מששת ימי בראשית... פעם לא היסט אף רגע תפס את הראש בידיים שלו ומסר אותו לגיסו.
 הוא לקה את הראש לשדה שם הוא עבד בקציר ההטה, הוא עבד קשה עד שניקב את הקרן של
 האיל. ניקה אותה ניסר אותה בעבודה זו עזרו לו נערי האיכרים לא יהודיים לאחר שספד
 להם שהוא עושה כאן איזה הליל מיוחד במינו כדי לנגן... קל!

2 ביום הראשון של ראש השנה נאספו קן ומן היהודים הנוכחים אצלו בבית האב ירד מהמטה
 ואמר בבכי מר את הפסוקים שלפני חקיעת שופר וכאשר הקולות הראשונים יצאו מהשופר של
 הוצרת העצמית פרצו קומץ היהודים הנוכחים בבכי מר, כשהם ממררים בבכי על צרותיהם על
 הורים, אחים וילדים שאבדו ואינם, הם הזילו דמעות על תשובה ועל תקוה לימים טובים
 יותר, השופר הוא למוסקבה כאשר שבו אליה המשפחה, ושמרה עליו כעל בבת עינם...
 2/